

**ULUSLARARASI HÂCE MUHAMMED LUTFÎ
(ALVARLI EFE)
SEMPOZYUMU
(25-26 NİSAN 2013, ERZURUM)
BİLDİRİLER**

**EDİTÖR
PROF.DR. CENGİZ GÜNDOĞDU**

**EDİTÖR YARDIMCILARI
ARŞ.GÖR. MUAMMER CENGİZ
ARŞ.GÖR. OSMAN NURİ KARADAYI**

ERZURUM - 2013

© 2013 Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü

Bu eserin tüm yayın hakları, Atatürk Üniversitesi Rektörlüğüne aittir.
Yayıncının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve
elektronik ortama taşınmaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Bu kitapta yer alan tüm yazıların dil, bilim ve hukuk açısından sorumluluğu
yazarlarına aittir.

ESER ADI : **ULUSLARARASI HÂCE MUHAMMED LUTFİ
(ALVARLI EFE) SEMPOZYUMU**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO : 1030
TAKIM NO: 978-975-442-503-1
ISBN NO : 978-975-442-504-8

Kapak & Dizayn : Muhammet S.KARACA

Baskı : Zafer Ofset
Yenikapı Caddesi No.1
25100 Yakutiye / ERZURUM
Tlf: 0442 234 22 85 - Fax: 0442 235 95 52

Estetik Din Anlayışı ve Alvarlı Efe Hazretlerinde Bedii Bir Fikir Olarak İman

Prof. Dr. Mehmet Zeki İşcan
Atatürk Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

Giriş: Günümüz Egemen Din Anlayışı Ya da Görgüsüz Dindarlık

Bugünkü din anlayışları çoğunlukla metafizik muhayyileden yoksundur. Hatta metafizik muhayyile yoksunluğu, siyasi muhayyile ile telafi edilmektedir. Din bir sistem halinde anlaşılmaktadır. Sistem ise

maneviyat düşmanıdır. Biçimler dünyasını aşan bir boyuta sahip olmayan din fakirleşir. Maneviyattan beslenen bir metafizik olmazsa düşünce yozlaşır. Sadece düşünce değil eylem de yozlaşır. Çünkü insanlar çoğu zaman "imkansız"dan büyülenerек harekete geçerler (Cioran, 2007: 21).

Din bugün manevi kuraklığın tehdidi altındadır. İnsanımız içsel boyutunu yitirmekte, zarafetin çekiciliği, aşkın kutsallığı, mananın kıymeti kaybedilmektedir. Tüketimcilik, insanı da değerleri de tüketmektedir. Din bir inanç, bir ibadet olarak yaşanmamakta, gösterişçi şekilde tüketilmektedir. "Gösteri devam etmeli" kuralı yalnız tiyatro için değil din anlayışımız için de geçerli hale gelmiştir. Dinimiz de gösterinin bir parçası durumundadır. İnsanımız "görünür" olmak istemektedir, sahnede kalmak istemektedir. "Düşünüyorum o halde varım"ın ifade ettiği iç enerji ya da gerilim bugün, "görünüyorum o halde varım" halinde dış cepheye kurban edilmiştir.

Bu yüzden din, zevksiz, uyduruk, hiçbir rengin hakkını vermeyen göz boyayan bir trende de mahkûm durmaktadır. Birkaç gün önce gördüğüm bir afişi burada sizinle paylaşmak isterim. Afişe çıkan din şu haldedir: "salavat-ı şerife kampanyasına katılan müşterilerimize bir zikirmatik hediye"...

Dünyevileşmiş, siyasallaşmış, ideoloji olarak sistemleşmiş din yanında sokak jargonu haline gelmiş bir din anlayışı da söz konusudur. Kampanya, müşteri, zikirmatik, hediye ve salavat-ı şerifeyi aynı cümlede toplayan bir lümpen İslam anlayışı ile karşı karşıyayız: Görgüsüz bir dindarlık. Belki dindarlaşma oranı artıyor ama dindarlık kalite kaybediyor. Bugünün dindarlığı, ihtişamı büyüklük ve genişlikte aramaktadır. Ruhi ve manevi ihtişam derinlikte aranır hâlbuki. Zarafet azametten ürker. Düşük profilli bir dini düşüncemiz bulunmaktadır. Çünkü düşünsel derinlik bulunmamakta, sanatsal duyarlılık fantezi sayılmaktadır. Siyaseten haklılık bütün yetersizliklerimizi örtmektedir. Günümüz anlayışında düşünen insan, üreten insan, sanat yaratan insan değil eyleme geçen insan hâkim hale gelmiştir. Anlamı sorgulamaktan eylemi yüceltmeye doğru "evrilme" söz konusudur. Eylem hevesi, din tüketimine yol açmaktadır.

Eğer böyle devam edilirse dini düşünce ve hayatı tüyler ürpertici bir şekilde mana âleminde kopartırız. Böylece din içinde en kaba bir maddeciliğin oluşmasına sebebiyet veririz. Din, "mega bir makine" haline gelir. Bu durum ruhu kullanma cehdinin kaybedilmesini beraberinde getirir.

1. Alvarlı Efe Hazretlerinde İmanın Estetik Boyutları

Dindarlık bugün estetik bir boyut kazanmaya ihtiyaç duymaktadır. Dinin zenginliği, ona inananların yarattığı güzelliğe dayanır. Güzellik, dinin aritmetiğe dönmesini önler, onu nicelikten kurtarır. Aşkıımızın standartlaşmasına mani olur. Böylelikle yaratıcılığımız dinamikleşir. Medeniyet denilen durum da zaten yaratıcı bir biçimde kullanılan insan enerjilerinin bir toplamıdır. Yaratamayan insan yok eder. Her birimizin ve hepimizin içindeki yıkıcı güçler, ancak güzelliğin karşısında eriyip gider. Dinimiz, “hayatı mülk edin” dememektedir, çünkü “mülk Allah’ındır”; dinimiz, hayatı güzelleştirin tavsiyesinde bulunmaktadır.

Öyleyse iman estetize edilmelidir. Bu, Yahya Kemal’de, imanın hazla yaşanması anlamına gelir. İmanı, ‘imanın şevk olduğu zamanlarda olduğu gibi yaşamak ve onu sofu zühdilikten ibaret görmemek için estetik bir İslam anlayışına ihtiyaç duyulmaktadır (Yavuz, 2012). Bunun için bakışı bu dünya ile sınırlamaktan kurtarmak, İktbal’in dediği gibi;

*“Bir dünya gözümde kaybolursa bana ne?
Benim içimde daha binlerce dünya var.”*

Diyebilmek gerekir.

Bu anlamda Efe Hazretleri bize çok şey vadetmektedir.

Efe Hazretleri, ruh dünyasının, gösterişsiz, nümâyışsiz, ihtirasız ve ithamsız maden işçilerinden biridir. Onun sözleri, kalbimize kadar gelmekte ve bizi, kalbimizle birlikte imani harekete sürüklemektedir. Mehmet Akif’in ifadesiyle, yüreklerin merhametsiz, duyguların süfli, emellerin har olduğu; nazarlardan taşan manaların Allah’ı istihkar anlamına geldiği bir zaman diliminde Efe Hazretlerinin sesi, insanların iç âleminde karanlıksız, berrak bir akış arayan ses olmuştur. Onun sesi, iç dünyamızı rahmetle sarıp kucaklayan, ebedilik ve ümitler vadeden bir sestir.

A. Kalbe Dönüş

Estetik boyutuyla din ele alındığında Allah ile insan arasındaki ilişkinin kalp merkezli olduğu görüşünden hareket edilmektedir. Köklü bir dini duyuş ve kavrayış, “buluş” ve “bulunuş” tecrübesiyle birlikte gelişir. Bunun için dini tecrübe ve yaşantıda kalp ve vicdanın son derece büyük bir yeri ve önemi vardır (Koç, 2010: 14). Din kalbi selim olduğu gibi, medeniyetler de kalbin dört dörtlük dinamizm kazandığı süreçlerin bir ürünü olarak görülür. Kalbimizdeki maneviyat, hayatımızın kalbidir. Gayelerin ve değerlerin anlamını korumak, hayatı korumaktır.

Kalbi maneviyat, insanı, insanlığın tüm unsurlarını göz önünde bulundurarak ahenk içinde yaşamaya davet etmektedir. Bugün unutulmuş dinin asli unsuru da budur. Allah, kalpte aranmalıdır. Kalbimize devamlı hayat vermek zorundayız. Çünkü ‘doğrusu gözler kör olmaz; ancak kalplerdeki can gözleri körelir’ (Hacc, 22/46).

Efe Hazretleri, “Bahr-ı tevhid kalbimizdir” (Lutfi, 2013: 247) diyerek ilahi bir hüner olarak görülebilecek “kalbi koruma” maharetini, “kalbim, annemden nasıl doğdumsa hala öyledir” diyen Hıristiyan şairi Victor Hugo’yu (Topçu, 2009: 125) gıpta ve hayranlık içinde bırakabilecek bir telkinle öğretmeyi gaye edinmiştir.

Kalp gözü ile seyrediş, Allah’ı kalpte ve kalple hissetmek, kalbin şefkatle titremesi, iç hayat dâhilerini yetiştirmiştir. Gerçekte kendi kendimize mevcudiyetimizi de manevi

hayatta buluruz. Allah kalbimizde iken kâinata daha fazla “var” oluruz. İslam’ın en temel özelliklerinden biri burada karşımıza çıkmaktadır. İslam’ın özü, ne Tanrı’nın yeryüzündeki oğlunu ne kurtarıcıyı kabul eder. Her şey Allah ile onun kulu (birey) arasında geçer (Serouya, 1967: 117).

Kalbe yönelmek, metafizik boyutuyla imanı yaşamaktır. İnsanın içindeki çöl, vecdin eksikliğinin bir sonucudur. İnsanlar sadece kültür içinde rahatsızlık duymazlar; genel olarak var oluş içinde de rahatsızlık duyulur. İmanın vecdine kapılmadan varoluş üzerine yoğunlaşamaz insan. Kâinatın başarısızlığa uğramadığı izlenimini veren imanın mistik tecrübesidir. Bu çağrıyı dinlediğimizde şeyler, yarılsama olmaktan kurtulur. Artık insan Mutlak’ın bir parçasıdır; Hayat bir macera değildir. Bundan çok fazla bir şeydir. İç kapsam yoksa bu fikri tecrübe edemezsiniz. İç kapsam, hiçliği yok eder. Bir iç cevherin mevcudiyeti olmazsa her şey yüzeyseldir.

Kalbimiz, elbette vicdanımız umudumuzdur. Sığınabileceğimiz son melcedir:

*Mirât-ı kalbe kıl nazar canan cemâlin gösterir
Gönül mir’ât-ı Mevlâ Arş-ı a’lâdan muallâdır* (Lutfi, 2013:262).

Kaybedersek helak olacağımız melce. Vicdanımız giderse aklımız da gider. Çünkü vicdan, akıl içindeki akıldır. Vicdanımız nerede ise şah damarımızdan yakan olan da oradadır. Vicdan, ilahi içgüdüdür. Hayır ve şerrin hata yapmaz hâkimidir. İnsanı Allah’a benzer kılan kuvvettir (Topçu, 2009: 138).

Vicdanımız yoksa içimize çekilmemiz gerekli bir kendiliğimiz yok demektir. Hüznümüz yok demektir. Maneviyatımız yok demektir. Efe Hazretlerinin “Zevk-ı mânevîden ferâgat mi var” (Lutfi, 2013: 198) dizesiyle işaret ettiği gibi, maneviyyatımızda eksiklik olursa ruhi iştihakımızda eksiklik olur. Öyleyse Lokman Hekim gibi bazen “mana Lokman’ına” (Lutfi, 2013: 223) ihtiyaç duymalıyız.

*Zinet oldur bil’at-i mânevî giysün rûb-i pâk
Âsitân-ı ârifânda zer-şirâz etsün seni* (Lutfi, 2013: 507).

(Güzellik odur ki temiz ruha manevi elbise giymektir. Ki o elbise ariflerin eşliğinde altın şiraze kılar seni)

“Din adamlarının tanrısı benim için bir kapı tokmağı kadar cansız” diye feryat etmişti Van Gogh (Cündioğlu, 2012: 101). Mabut olmadıktan sonra mabedin değerini sorgulamıştı Mehmet Akif (Ersoy, 2006:476). Ömer Lutfi Mete “Allahsız Müslümanlık” demişti; ahlakı, maneviyyatı, kalbi öteleyen dindarlığa (bkz. Mete, 2008: 8). Dindarlığın en büyük trajedisi değil midir bu? Maneviyat yoksunluğu? Belki bu yüzden arifler, Kur’ân’da insanın yaratılmasının amacı olarak zikredilen “li ya budûn” (ibadet etsinler) ibaresini “li ya rifûn” (bilsinler) olarak tefsir etmişlerdir. Allah’ı bilmek dinamik bir süreçtir. Çünkü hak ve hakikat peşinde devamlı koşmayı gerektirir. Burada tekemmül değil daim bir tekâmül bulunmaktadır.

Elbette teknik ya da maddi uygarlık gelişecektir ve asla bu gelişmeden uzak kalmamak gerekir. Ama ceplerimiz dolarken kalplerimiz boşalmamalıdır. Maddî uygarlık, doymak bilmeyen arzularımız, güç elde edebilmek, servet elde edebilmek için hırslarımızın ateşlenmesi anlamına da gelir. Tam da bu durumlarda bizi içsel ahenge ve bilgelige ulaştıracak dini bir tavra da ihtiyaç duymalıyız:

*Nedendir burşid-i imân cemâline ta'aşuk yok
Nedir insân nedir hayvân neden bilsün necâbet yok
Nedendir mâl-i dünyâsı hübe'l-a'lâdan a'lâdır
Nedir nûr -i imân şevki neden görsün basîret yok* (Lutfi, 2013: 301).

(İman güneşinin cemâline aşk ile bakmayı unuttuk. İnsan ile hayvanı ayıran necip hasletlerimiz artık yok... Büyük put Hübel'e tapınır gibi altına tapınılmaktadır. Basireti olmayanlar iman nurundan şevkinden nasibdâr olamazlar).

Diye seslenirken Efe Hazretleri, dini basiretsizlikten şikâyet etmektedir. Bu durumun nedeni Efe'ye göre imanın güllerinin solmasıdır (Lutfi, 2013: 301). İmanın gülleri olmalı... Kalbin zevki olmalı (Lutfi, 2013: 242). İmanın nuru (Lutfi, 2013: 82) olmalı ve nur-i iman her daim yenilenmelidir (Lutfi, 2013: 112). İman ile sevinmek (Lutfi, 2013: 152), Secdede zevk-i imanı seyretmek nasıl olur; (Lutfi, 2013: 158) Efe Hazretlerine kulak verince anlaşılır. Dinin gül bahçesi olmalı, din, huzurun, manevi zenginliğin olduğu yerde yeşerir. Efe Hazretleri, Neşe-i şevk-ı şerâb-ı lâ-yezâl: Ölümsüzlük şarabının şevkiyle oluşan neşe ile birlikte değerlendirir dini (Lutfi, 2013: 316); Resûlullah'a da böyle seslenir:

*Gel ey nûr -i imân gönüm senin aşkın safâsından
Edüben zevk-ı rûhânî bulup şevkin şifâsından* (Lutfi, 2013: 354).
Kalbin iman ile yar olmasıdır (Lutfi, 2013: 503)bu dem.

B. Hikmete Râm Olmak ve Bir bayram Günü Neşesi İle İmanı yaşamak

Kalbin imana yar olmasından sonra hikmeti aramak da gerekmektedir. Efe Hazretlerine göre imanın kemali hürmetle ve hikmetedir (Lutfi, 2013: 215). İlm-i hikmet neredeyse iman nuru oradadır (Lutfi, 2013: 237). "İmanıma irfanımı gönder" (Lutfi, 2013: 253) diye feryat etmekte Efe Hazretleri ve Mekteb-i mearifte hikmet okumak'tan (Lutfi, 2013: 128), Dershâne-i hikmette dürdâneleri seyretmek'ten (Lutfi, 2013: 131) bahsetmektedir.

Efe Hazretleri, Allah demeyi, hikmet yağmurlarının yağması; Allah sevgisinin kalbe sığması; bab-ı harem'in feth olması olarak görmek istemektedir (Lutfi, 2013: 450). Çünkü Allah, güzellere güzellik bahşeden mahbub-i candır (Lutfi, 2013: 102):

*Âşık der güzel gözler
Güzeli güzel gözler
Çirkini ejder yutsun
Mâşûku âşık gözler* (Lutfi, 2013: 643).

Bütün bunlar Efe Hazretlerinin, imanı, bir bedii fikir olarak, Groos'un ifadesini kullanacak olursak "bir bayram gününün ruh hali içerisinde" (Lalo, 2004: 43-44) yaşamayı telkin ettiğini göstermektedir:

*Tevhit ede zevk ile
Hakk'ı seve şevk ile
Tasdik inerse dile
Bayram o bayram olur* (Lutfi, 2013: 167).

Dini hakikatlerin büyük bir bölümünün anlatılmasında uygun olan dil, dolaylı anlatıma dayanan sanat dilidir. Allah'ın güzelliğinin dile getirilmesinde düz mantık dilinin yapacağı pek bir şey yoktur. Bunun için denilebilir ki metafizik konularda telkin edici dil,

tebliğ edici dil kadar önemlidir (Koç, 2010: 8). Sözelimi iman bizzat güzel bir şeydir. Ama aynı zamanda onu güzelleştirmek, güzel temsiller ve ifadelerle anmak da mümkündür. İman hem güzel hem güzelleştirilen bir duygudur. Bu bir nevi imanı şuurlu hale getirmek; teksif edilmiş bir iman ile hayatı dolu dolu yaşamaya çalışmak demektir. İmanı estetize etmek, onu bir güzellik dini haline getirmektir. Bu bağlamda Efe'de imanın anlamı, bestekârın ustalığına sahip bir dille ortaya konmaktadır.

*Ey sâkî aç meyhâneyi mestâneeler elden gider
Humbâneyi âbâd kıl peymâneeler elden gider
Meyhâneyi kapar isen humbâneyi yıkar isen
Mestâneeler harbe çıkar büthâneeler elden gider
Seyret gönül illerini geç mâsivâ çöllerini
Kesbet gönül hallerini dilhâneeler elden gider* (Lutfî, 2013: 254)

Derken; ya da:

*Dâru'l-emândır dâimâ humbâneeler mey-keşlere
Cennet-i cândır dilrubâ vecde gelir zevk-âşinâ* (Lutfî, 2013: 103)
*Humbânede sermest olan âşıklar eyler ilticâ
Sâzendeler nağme-şinâs canan ile cevân ola* (Lutfî, 2013: 107).

diye seslenirken Alvarlı Muhammed Lutfî'nin maksadı bu olsa gerektir. Burada da bir bayram gününün neşesi içinde iman temellendirilmektedir.

Alvarlı Muhammed Lutfî, kalbi saflık ve bu yüzden bir kalbi zevk peşinde olmuştur. Zaten estetik boyutuyla imandan bahsetmek, mücerret bir ahkâm, şart ya da bir teolojiden daha fazla batını bir zevke götürücü ruhi hayattan bahsetmektir. Efe Hazretleri:

Zevk-ı dil zail olunca ruh hayattan düşer (Lutfî, 2013: 393) demek suretiyle bu durumu dile getirmiş;

*İyd odur canan ile canın beraber can ola
Zevk-ı tevhid ile canın bir taze civan ola* (Lutfî, 2013: 461).

Demek suretiyle de dinin, anlamı dünyaya hapsetmek şeklinde görülmemesine, onun, bir nevi, hakikatle, ruhla, Allah ile iştihak halinde birlikte olmak için istikâmeti içe yöneltme olarak değerlendirilmesine dikkat çekmektedir.

C. Tevhitte Karar Kılmak ve Aşk Elbette...

Belirtmek gerekir ki "güzeli gördüm mü çift olmak isterim" şeklinde ifade edilebilecek Batılı estetik tarz karşısında tasavvufi anlayış, güzeli gördüğünde tevhidî hatırlattır. "Bahır-ı tevhid kalbimizdir" mısraında olduğu gibi bedii İslami fikir, genelde ulvi vahdette kendini ifade imkanı bulmuştur.

Zaten iman durumu, insanın bir mikro kozmos varlık olduğu gerçeğini de dile getirmelidir. Böyle bir iman, insan-tabiat ve Allah arasında anlamlı bağlar kurabilen bir imandır. Alvarlı Efe'nin "men aref sırtına erenlerden" bıkmadan usanmadan söz etmesi bu tür bir imanın sonucudur. İman, evrensel oluşa, evrensel bir duaya iştirak etmek demektir. Tanrı bilinci ile şekillenmiş var oluşta, İslam'ın bir manası da tüm mahlûkatın yaratıcının iradesine teslimiyetidir. Bu manada kuşlar, yere düşen bir taş, çevremizdeki canlılar, dağlar, ağaçlar, ay ve yıldızlar müslimdirler. Kuran, "görmez misin ki" diye sorar

ve devam eder, 'göklere olanlar ve yerde olanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah'a secde ediyor' (Hacc, 22/18).

Hallac'ın "enelhak" çağrısı genelde kişinin Allah'ta yok olması olarak ifade edilmiştir. Fakat İktbal, Hallac'ın Allah'ta yok olmayı murat etmediğini aksine Allah'a "ben de varım" demek istediğini belirtmiştir. Efe hazretlerinde insan-Allah ve tabiat arasındaki ahenk, Hallac'ın "enelhak" çağrısındaki gibidir:

*Mübr de zerre gibi men seninem sen de benim
Kubbede zühre gibi men seninem sen de benim
Kamere gurra gibi men seninem sen de benim
Sadefe dürrü gibi men seninem sen de benim
Babrde katre gibi men seninem sen de benim* (Lutfi, 2013: 332).

Bu ifadeler, bir erk olarak Allah'a tapınmadan çok bir sevgi olarak Allah'a boyun eğmeyi gösteren ifadelerdir. İman, insani evreni insan dışındaki evrenle birleştirdiğinde estetik boyut kazanacaktır. Bu, "dışardaki din"den ziyade "içerdeki dine" önem vermeyi beraberinde getirecektir.

Tevhidi esas alan bediyyat, olgunlaşma yolunda mevcut durumun tadili, iyilik ve güzellik yolunda ilerleme anlamına gelir. Bu anlamda bediyyat, ruhiyatın bir kısmı olarak görülmek istenmiştir (Lalo, 2004: 11). Bunun için hayranlık gibi duygularla beslenen kalbi zevki, dar görüşlü ahlak nazariyelerinde olmasa bile yüksek bir ahlak anlayışında, dini-ilahî terbiyenin bir parçası olarak görmek mümkündür.

Elbette yüksek ahlak derken Nietzsche'nin "efendiler ahlakı" kastedilmemiştir. Bundan murat, hurafe haline gelmeyen, tahrik edici bir söylem ya da gösteriş halini almayan, böbürlenme şekline bürünmeyen, bunların tam aksi olarak dini ahengi sağlayan bir "güzellik dini"dir. Güzellik zaten ahenk demektir. Çirkinlik ise sadece ahenk yokluğu değil aynı zamanda ahenk karşısında menfi vaziyet almaktır.

Bedü bir fikir olarak iman, aşka kapı aralamış imandır. Aşkı kaldırmaz, din kalmaz; "sadece hünerbazların kurbağa sesleri"...

*Hâmil-i aşkın idi iş bu Burâk
Çiğerin yakmış idi nâr-ı firâk* (Lutfi, 2013: 64).

Efe Hazretleri, Hz. Peygamber'in miracını, âşığın Burak'ın taşıyıcılığı ile Allah'a ulaşması olarak değerlendirmektedir. Aşk, firak ateşinin ciğerleri yakması sonucu vuslata özlem duymaktır. Vuslat değil, vuslata özlemdir aşk. Haddizatında ayrılık, ontolojik bir değere sahiptir tasavvufta. Mevlânâ mesnevisine bunu dile getirerek başlamıştır:

*Dinle neyden kim hikâyet etmede
Ayrılıktan şikâyet etmede...*

Edward Burne-Jones, Oscar Wilde'nin tanıklığı ile modern bilim hakkında şöyle demiştir: "Bilim daha materyalist hale geldikçe ben daha çok melek resmi yapacağım. Çünkü meleklerin kanatları, benim, ruhun ölümsüzlüğü lehine itirazımın nişanesidir" (Cündioğlu, 2012: 20-21).

Sonuç

Alvarlı Efe Hazretleri, "ötelere" sesini, nefesini içselleştirerek hayat tarzı haline getirmiş bir isimdir. O bizlere "ötelere" dünyasından her dem taze, her dem yeni, her dem yenilenen, her dem yenileyen taptaze ruh üfleyen esintiler sunmuştur.

Bu yüzden Efe Hazretlerinin şiiri ve estetiği, mülk âleminin yok edici duvarlarını, boğucu sınırlarını aşarak melekût âleminin sarıp sarmalayıcı şarkısını temsil etmektedir.

Bugün bilimin materyalist yönelişleri gibi dinin de materyalist yorumları baskındır. Böyle olunca din, ruh yoksunluğu içine girmektedir. Ruhtan, maneviyattan, metafizikten, felsefeden, muhayyileden ve dolayısıyla medeniyetten yoksun bir din, din olması istenmeyen dindir. Dini düşünce bu halde oldukça bizim daha fazla Efe Hazretlerinden bahsetmemiz gerekecektir. Göğün şiirini okumak, sanayinin kölesi olmuş dini düşünce için de bir selamet noktası olacaktır.

Kaynakça

Goran, E. M. (2007). Ezeli Mağlup, Söyleşiler. (Çev. Haldun Bayrı). İstanbul: Metis Yay.

Cündioğlu, D. (2012). Sanat ve Felsefe. İstanbul: Kapı Yay.

Ersoy, M. A. (2006). Safahat. (Neşre haz. M. Ertuğrul Düzdağ). İstanbul: Çağrı Yay.

Koç, T. (2010). İslam Estetiği. İstanbul: İslami Araştırmalar Merkezi Yay.

Lalo, C. (2004). Estetik. (Çev. Burhan Toprak). Ankara: Hece Yay.

Lutfi, Hâce Muhammed (2013). Hulâsatü'l-hakâyık ve Mektûbât-ı Hâce Muhammed Lutfi. İstanbul: Efe Hazretleri Vakfı Yay.

Mete, Ö. I. (2008). Allahsız Müslümanlık. İstanbul: Profil Yay.

Serouya, H. (1967). Mistisizm, Gizemcilik, Tasavvuf. (Çev. Nihal Öno). İstanbul: Varlık Yay.

Topçu, N. (2009). Millet Mistikleri. (Yayına haz. Ezel Everdi-İsmail Kara). İstanbul: Dergâh Yay.

Yavuz, H. (2012). "İmanın Estetize Edilmesi ve Yahya Kemal". Zaman Gazetesi, 9 Aralık 2012 Pazar.